

NOVVS DIES

1 Nox est. Familia dormit. Villa Iūlii obscura et quieta
est. Mārcus quiētus in lectō suō cubat; is bene dormit.
Quīntus dormīre nōn potest, quod et caput et pēs eī
dolet. Bracchium quoque dolet Quīntō; itaque is nōn
5 dormit, sed vigilat.

Cubiculum in quō Quīntus cubat nōn magnum est,
nec magnum est cubiculum Mārci. Utrumque cubicu-
lum parvum est. Uterque puer cubat in cubiculō parvō,
neuter in cubiculō magnō. Neutrum cubiculum mag-
num est. Uterque puer quiētus est, neuter puer sē mo-
10 vet. Alter puer dormit, alter vigilat. Alter ē duōbus
puerīs valet, alter aegrōtat. Uter puer aegrōtat, Mār-
cusne an Quīntus? Quīntus aegrōtat, Mārcus valet.

Āēr frīgidus cubiculum Mārci intrat, fenestra enim
15 aperta est. Mārcus fenestrā apertā dormit. Fenestra
Quīnti aperta nōn est. Altera ē duābus fenestris est
aperta, altera clausa. Utra fenestra clausa est? Fenestra
Quīnti. Is fenestrā clausā dormit, quia aeger est.

gallus canēns

cubāre = iacere (in
lectō)
dolēre + dat: pēs eī
/Quīntō dolet

vigilāre ↔ dormīre

uter- utra- utrum-que:
uterque puer : et M. et
Q.; utrumque cubicu-
lum : et cubiculum M.ī
et Q.ī
neuter -tra -trum: neuter
puer : nec M. nec Q.

alter -era -erum
duo, abl duōbus
valēre ↔ aegrōtare
uter -tra -trum: uter
puer? : M.ne an Q.?

duae, abl duābus

clausus -a -um ↔ apertus
-a -um

canēns -entis = quī canit
(-ns < -nts)

gallus canēns
gallum canentem

dormiēns -entis = quī
dormit
vigilāns -antis = quī
vigilat

quō-modo? < quō
modō?
ho-diē = hōc diē

mē (acc): mihi (dat)

ad-hūc = ad hoc tempus,
etiam nunc

inquit = dīcit
surgere

af-ferre < ad-ferre

af-fer! (imp)

lavāre
sordidus -a -um

Ecce gallus canit: "Cucurrū! Cucucurrū!" Gallus ca-
nēns novum diem salūtat. 20

Mārcus oculōs nōn aperit neque sē movet. Quīntus,
quī oculīs apertīs iacet, super lectum sē vertit. Puer
dormiēns gallum canentem nōn audit. Puer vigilāns gal-
lum audit, et Dāvum vocat.

Dāvus cubiculum intrāns interrogat: "Quōmodo sē 25
habet pēs tuus hodiē?"

Quīntus respondet: "Pēs male sē habet, nec pēs tan-
tum, sed etiam caput et bracchium dolet. Ō, quam
longa nox est! Sed iam māne est, nam gallus canit. Dā
mihi aquam, Dāve!" 30

Dāvus Quīntō aquam in pōculō dat. Puer aquam bi-
bit. Servus puerum bibentem aspicit.

Dāvus Quīntum in lectō iacentem relinquit et cubicu- 11
lum Mārcī intrat. Mārcus adhūc dormit. Dāvus ad pue-
rum dormientem adit eumque excitat. Quōmodo servus 35
puerum excitat? In aurem puerī dormientis magnā vōce
clāmat: "Mārce! Māne est!" Eō modō excitātur Mārcus,
et oculōs aperiēns servum apud lectum stantem videt.
Iam neuter ē duōbus puerīs dormit.

"Hōra prīma est" inquit Dāvus, "Surge ē lectō!" 40

Mārcus ē lectō surgit. Iam nōn cubat in lectō, sed
ante lectum stat. Mārcus Dāvum aquam afferre iubet:
"Affer mihi aquam ad manūs!"

Servus Mārcō aquam affert et "Ecce aqua" inquit,
"Lavā faciem et manūs! Manūs tuae sordidae sunt." 45

Mārcus primum manūs lavat, deinde faciem.

Dāvus: "Aurēs quoque lavā!"

"Sed aurēs" inquit Mārcus "in faciē nōn sunt!"

Dāvus: "Tacē, puer! Nōn modo faciem, sed tōtum
50 caput lavā! Mergite caput in aquam!"

Mārcus caput tōtum in aquam mergit atque etiam
aurēs et capillum lavat. Iam tōtum caput eius pūrum
est. Aqua nōn est pūra, sed sordida.

Aqua quā Mārcus lavātur frīgida est; itaque puer ma-
55 nūs et caput solum lavat, nōn tōtum corpus. Māne Rō-
mānī faciem et manūs aquā frīgidā lavant; post merī-
diem tōtum corpus lavant aquā calidā.

Mārcus caput et manūs tergēns Dāvum interrogat:
"Cūr frāter meus tam quiētus est?"

60 Dāvus respondet: "Quīntus adhūc in lectō est."

Mārcus: "In lectō? Quīntus, quī ante mē surgere
solet, adhūc dormit! Excitā eum!"

"Nōn dormit" inquit Dāvus, "Frāter tuus vigilat, nec
surgere potest, quod pēs et caput eī dolet."

65 Mārcus: "Mihi quoque caput dolet!"

Dāvus: "Tibi nec caput nec pēs dolet! Caput valēns
nōn dolet nec membra valentia."

Per fenestram apertam intrat āēr frīgīdus. Mārcus frī-
get, quod corpus eius nūdum est (id est sine vestīmen-
70 tīs); itaque Mārcus vestīmenta sua ā servō poscit: "Dā
mihi tunicam et togam! Vestī mē!" Dāvus puerō frīgētī
tunicam et togam dat, neque eum vestit: necesse est

Mārcus faciem lavat

pūrus -a -um ↔ sordidus

māne *adv* (: hōrā primā)

vir togātus

tē (*acc*): tibi (*dat*)

tunica
-ae f

frīgēre = frīgīdus esse
nūdus -a -um
vestīmentum -ī n
poscere = darī iubēre
vestīre

induere

gerere = (in corpore)
ferre, habere
togātus -a -um = togam
gerens
praeter *prp* + *acc*

dexter -tra -trum ↔
sinister -tra -trum

calceus -ī *m*

mē-cum (= cum mē)
tē-cum (= cum tē)
sē-cum (= cum sē)
abl: mē, tē, sē (= *acc*)

parentēs -um *m pl*
= pater et māter

puerum ipsum sē vestīre. Mārcus primum tunicam induit, deinde togam. Puer iam nūdus nōn est.

(Toga est vestīmentum album, quod virī et puerī Rō- III
mānī gerunt. Graecī et barbarī togam nōn gerunt. Mul-
tīs barbarīs magna corporis pars nūda est. Virō togātō
nūlla pars corporis est nūda praeter bracchium alterum.
Utrum bracchium virō togātō nūdum est, dextrumne an
sinistrum? Bracchium dextrum est nūdum, bracchium 80
sinistrum togā operitur. Mīlitēs togam nōn gerunt,
nēmō enim togātus gladiō et scūtō pugnāre potest. Utrā
manū mīles gladium gerit? Manū dextrā gladium gerit,
scūtum gerit manū sinistrā.)

Mārcus, quī pedibus nūdīs ante lectum stat, calceōs 85
poscit: "Dā mihi calceōs! Pedēs frīgēt mihi." Dāvus eī
calceōs dat, et eum sēcum venīre iubet: "Venī mēcum!
Dominus et domina tē expectant."

Mārcus cum servō ātrium intrat, ubi parentēs sedent
liberōs expectantēs. Ante eōs in parvā mēnsā pānis et 90
māla sunt. Parentēs ā filiō intrante salūtantur: "Salvēte,
pater et māter!" et ipsī filium intrantem salūtant:
"Salvē, Mārce!"

Māter alterum filium nōn vidēs Dāvum interrogat:
"Quīntus quōmodo sē habet hodiē?" 95

Dāvus: "Quīntus dīcit 'nōn modo pedem, sed etiam
caput dolēre'."

Aemilia surgit et ad filium aegrōtantem abit. Māter
filiō suō aegrōtantī pānem et mālum dat, sed ille, quī

100 multum ēsse solet, hodiē nec pānem nec mālum ēst.
Puer aegrōtāns nihil ēsse potest.

Mārcus autem magnum mālum ā patre poscit: "Dā mihi illud mālum, pater! Venter vacuus est mihi."

Iūlius Mārcō pānem dāns "Primum ēs pānem" in-
105 quit, "deinde mālum!"

Mārcus pānem suum ēst. Deinde pater eī in utram-
que manum mālum dat, et "Alterum mālum nunc ēs"
inquit, "alterum tēcum fer!"

Dāvus Mārcō librum et tabulam et stilum et rēgulam
110 affert.

Iūlius: "Ecce Dāvus tibi librum et cēterās rēs tuās
affert. Sūme rēs tuās atque abī!"

"Sed cūr nōn venit Mēdus?" inquit Mārcus, quī Mē-
dum adhūc in familiā esse putat. Is servus cum puerīs
115 ire solet omnēs rēs eōrum portāns. Mārcus ipse nūllam
rem portāre solet praeter mālum.

Iūlius: "Mēdus tēcum ire nōn potest. Hodiē necesse
est tē solum ambulāre."

Mārcus: "...atque mē ipsum omnēs rēs meās portāre?
120 Cūr ille servus mēcum venīre nōn potest ut solet?
Etiamne Mēdō caput dolet?"

Iūlius: "Immō bene valet Mēdus, sed hodiē aliās rēs
agit."

Mārcus: "Quae sunt illae rēs?"

125 Iūlius nihil ad hoc respondet et "Iam" inquit "tempus
est discēdere, Mārce."

multum -ī n

ēsse, *imp* ēs! ēste!

utra-que manus
utram-que manum

tē-cum = cum tē
ferre, *imp* fer! ferte!

	rēs	reī	f
		<i>sing</i>	<i>plūr</i>
nōm	rēs	rēs	
acc	rem	rēs	
gen	reī	rērum	
dat	reī	rēbus	
abl	rē	rēbus	

omnis -e ↔ nūllus

tabula -ae f

stilus -ī m

rēgula -ae f

salvē!

valē!

“salvē!” dicit quī
advenit“valē!” dicit quī
discēdit

participium -ī n (part)

/Puella vigilāns...

masc./fēm.

	sing.	plūr.
nōm.	-ns	-nt ēs
acc.	-nt em	-nt ēs
gen.	-nt is	-nt ium
dat.	-nt ī	-nt ibus
abl.	-nt e/-ī	-nt ibus

neutr.

nōm.	-ns	-nt ia
acc.	-ns	-nt ia
gen.	-nt is	-nt ium
dat.	-nt ī	-nt ibus
abl.	-nt e/-ī	-nt ibus

[1] -āns -antis

[2] -ēns -entis

[3] -ēns -entis

[4] -iēns -ientis

Vocābula nova:

gallus

vestimentum

tunica

toga

calceus

parentēs

tabula

stilus

rēgula

Mārcus mālum, librum, tabulam, stilum rēgulamque
sēcum ferēns ē villā abit. Fīlius ā patre discēdēns “Valē,
pater!” inquit.

“Valē, Mārce!” respondet pater, “Bene ambulā!” 130

Quō it Mārcus cum rēbus suis? Vidē capitulum quīn-
tum decimum!

GRAMMATICA LATINA

Participium

Puer vigilāns in lectō iacēns gallum canentem audit. Gallus 135
canēns nōn audītur ā puerō dormiente. Puer dormiēns servum
clāmāntem audit, nec ā gallō canente, sed ā servō clāmante
excitātur. Nōn vōx gallī canentis, sed vōx servī clāmantis pue-
rum dormientem excitat.

Puerī vigilantēs gallōs canentēs audiunt. Gallī canentēs ā 140
puerīs dormientibus nōn audiuntur. Puerī dormiēntēs servōs
clāmāntēs audiunt, nec ā gallīs canentibus, sed ā servīs clā-
mantibus excitantur. Nōn vōcēs gallōrum canentium, sed vō-
cēs servōrum clāmantium puerōs dormiēntēs excitant.

Caput valēns nōn dolet nec membra valentia. Canis animal 145
volāns nōn est; animālia volantia sunt avēs. Militēs inter pīla
volantia pugnant.

‘Vigilāns’, ‘iacēns’, ‘canēns’, ‘dormiēns’ participia sunt.
Participium est adiectīvum dēclīnātiōnis III: gen. sing. -ant|is,
-ent|is (abl. sing. -e vel -ī). 150

PENSVM A

Puer dorm- nihil audit. Dāvus puerum dorm- excitat: in
aurem puerī dorm- clāmat: “Mārce!” Mārcus oculōs aper-
servum apud lectum st- videt. Servus puerō frīg- vestīmenta
dat. Parentēs filium intr- salūtant et ā filiō intr- salūtantur.
Fīlius discēd- “Valē!” inquit.

Corpus val- nōn dolet. Medicus caput dol- sãnãre nōn potest. Piscēs sunt animãlia nat-.

PENSVM B

Puerī in lectīs — [= iacent]. — puer dormit, alter —; alter —, alter aegrōtat. — puer aegrōtat, Mārcusne — Quīntus? Quīntus aegrōtat.

Servus puerum dormientem — et eī aquam —. Mārcus ē lectō — et prīmum manūs —, — faciem. Puer vestīmenta ā servō —, et prīmum tunicam —, deinde —. Iam puer — nōn est. Virō — [= togam gerentī] bracchium — nūdum est. Dāvus Mārcum sēcum venīre iubet: "Venī —!"

Mārcus Mēdum, quī cum eō ire —, nōn videt. Mēdus librōs et cēterās — Mārcī portāre solet, Mārcus ipse — portāre solet — mālum. "Hodiē" — Iūlius "Mēdus — ire nōn potest." Mārcus sōlus abīt librum et — et stilum — ferēns.

PENSVM C

Quīntusne bene dormit?

Uter puer aegrōtat?

Estne clausa fenestra Mārcī?

Uter ē duōbus puerīs gallum canentem audit?

Quōmodo servus Mārcum excitat?

Tōtumne corpus lavat Mārcus?

Cūr Mārcus frīget?

Quid Mārcus ā servō poscit?

Utrum bracchium togā operītur?

Utrā manū mīles scūtum gerit?

Quās rēs Mārcus sēcum fert?

rēs
apertus
clausus
sordidus
pūrus
nūdus
togātus
dexter
sinister
omnis
cubāre
vigilāre
valēre
excitāre
surgere
afferre
lavāre
mergere
solēre
frīgēre
poscere
vestīre
inducere
gerere
inquit
uterque
neuter
alter
uter?
mihi
tibi
mēcum
tēcum
sēcum
nihil
quōmodo
hodiē
adhūc
prīmum
deinde
praeter
an
valē
participium